

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ ΤΗΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ

10 χρόνια προγραμματισμού τεχνολογικής ανάπτυξης

Νίκος Κομνηνός και Στράτος Μάνος
Ερευνητική Μονάδα URENIO, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Δημοσιεύθηκε στο:

Κομνηνός Ν., και Μάνος Σ. (2002) 'Θεσσαλονίκη της τεχνολογίας: 10 χρόνια προγραμματισμού τεχνολογικής ανάπτυξης', στο *Οικονομική Ιστορία της Θεσσαλονίκης, Πρακτικά Συνεδρίου, Θεσσαλονίκη*.

Το ενδιαφέρον για την συμβολή της τεχνολογίας στην ανάπτυξη και ευημερία των πόλεων και των περιφερειών ξεκίνησε στην αρχή της δεκαετίας του 1980, με τις έρευνες της οικονομικής γεωγραφίας πάνω στις βιομηχανικές συνοικίες της κεντρικής Ιταλίας, της δυτικής ακτής των ΗΠΑ, και τις ιαπωνικές τεχνολόγους. Αυτά τα νέα βιομηχανικά και τεχνολογικά συμπλέγματα, στις παρυφές των πόλεων ή σε εντελώς νέες τοποθεσίες, έφεραν στην επιφάνεια μια σειρά παραμέτρων με ιδιαίτερη σημασία για την ανάπτυξη στο τέλος του 20^{ου} αιώνα, όπως η ευελιξία, η έρευνα και καινοτομία, οι εταιρείες ταχείας τεχνολογικής ανάπτυξης, τα συστήματα παράδοσης στη στιγμή, κ.α. Η τεχνολογική καινοτομία ειδικότερα, αποτέλεσε έκτοτε σταθερό σημείο αναφοράς στον αναπτυξιακό προγραμματισμό των πόλεων και περιφερειών, με ραγδαίες εξελίξεις τόσο στο πεδίο της θεωρίας (περιφερειακά συστήματα καινοτομίας, αυτοδιδασκόμενες περιφέρειες, ευφρείς πόλεις) όσο και στο πεδίο της αστικής και περιφερειακής πολιτικής.

Σχεδόν άμεσα, η συζήτηση αυτή μεταφέρθηκε στην Ελλάδα, πρώτα στον ακαδημαϊκό χώρο και στη συνέχεια στην πολιτική της Γενικής Γραμματείας Έρευνας και Τεχνολογίας για την ανάπτυξη των ελληνικών τεχνολογικών πάρκων. Η Θεσσαλονίκη αποτέλεσε εστία μιας σημαντικής προσπάθειας που ξεκίνησε στην αρχή της δεκαετίας του 1990, όταν δημιουργήθηκε από το ΕΠΤΧΗΔ το πιο πετυχημένο τεχνολογικό πάρκο της χώρας. Λίγο αργότερα, το 1994 με πρωτοβουλία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης ξεκίνησε μια παράλληλη προσπάθεια τεχνολογικού προγραμματισμού, το Περιφερειακό Τεχνολογικό Πρόγραμμα Κ. Μακεδονίας (1^η φάση 1995-97, 2^η φάση 1999-2000). Επιπλέον, η τεχνολογική ανάπτυξη αποτέλεσε μια διακριτή ενότητα μέσα στο Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα, με την υλοποίηση μιας σειράς έργων ανάπτυξης και διάδοσης τεχνολογίας (βιομηχανική πληροφορική, τεχνοδιάγνωση, τηλεματική, νέα ινστιτούτα, κέντρα μεταφοράς τεχνολογίας, κ.α.).

Ήδη στην ανατολική Θεσσαλονίκη, η συγκέντρωση ιδρυμάτων έρευνας και τεχνολογίας, η επέκταση του Τεχνολογικού Πάρκου, το Εθνικό Κέντρο Έρευνας και Τεχνολογικής Ανάπτυξης, τα σχέδια της Αμερικανικής Γεωργικής Σχολής, του Αγροκτήματος του ΑΠΘ, κ.α., δημιουργούν μια κρίσιμη μάζα δραστηριοτήτων έρευνας και ένα διακριτό τεχνολογικό πόλο. Εντούτοις, για μια δυναμική παρουσία της πόλης στη νότια Ευρώπη χρειάζεται ένα ευρύτερο σύστημα περιοχών τεχνολογικής ανάπτυξης και δικτύων τηλεματικής, που να ενσωματώνει τις δραστηριότητες της δυτικής πόλης και παραγωγικές συγκεντρώσεις στους γειτονικούς νομούς. Το κρίσιμο θέμα για τον προγραμματισμό στο επίπεδο του Πολεοδομικού Συγκροτήματος Θεσσαλονίκης είναι

η κινητοποίηση των δράσεων μεγάλου αριθμού φορέων και οργανισμών μέσα σε ένα ενιαίο πολυ-πολικό τεχνολογικό σύστημα μεγάλων διαστάσεων, με στόχο τη μεγαλύτερη δυνατή κινητοποίηση, ενεργό συμμετοχή, συντονισμό, και αποτελέσματα.

Στο κείμενο αυτό θα μας απασχολήσουν οι πιο σημαντικές προσπάθειες προγραμματισμού τεχνολογικής ανάπτυξης στην ευρύτερη περιοχή της Θεσσαλονίκης, όπως η δημιουργία του πόλου τεχνολογίας στη Θέρμη, το περιφερειακό τεχνολογικό πρόγραμμα Κ. Μακεδονίας, η δημιουργία νησίδων έρευνας και βιομηχανίας έντασης τεχνολογίας. Στόχος είναι να φέρουμε στην επιφάνεια τα βασικά στοιχεία που χαρακτηρίζουν την πολιτική τεχνολογικής ανάπτυξης της Θεσσαλονίκης.

1. Ο πόλος τεχνολογίας της Θέρμης

Η Ανατολική Θεσσαλονίκη και η Θέρμη, περιοχές κατοικίας και αγροτικής δραστηριότητας, μετατρέπονται σταδιακά σε χώρο υποδοχής τριτογενών δραστηριοτήτων του αστικού συγκροτήματος της Θεσσαλονίκης. Η βιομηχανική και μεταφορική υποδομή στην δυτική Θεσσαλονίκη (λιμάνι, οδικοί άξονες, σιδηροδρομικό δίκτυο, ΒΙΠΕΘ, Β.Σ. Διαβατών), προσήλκυσαν το μεγαλύτερο μέρος της βιομηχανίας σ' αυτήν την περιοχή και αποφόρτισαν τις τάσεις αστικοποίησης στην ανατολική Θεσσαλονίκη. Αντίθετα, ο ανατολικός τομέας παρέμεινε «καθαρός» χωρίς ιδιαίτερα οχληρές εγκαταστάσεις για να παραλάβει χρήσεις οικιστικής ανάπτυξης και δραστηριότητες του τριτογενούς τομέα (λιανεμπόριο, εκπαίδευση, αναψυχή), προσφέροντας ακόμα και σήμερα μια αξιόλογη τράπεζα γης.

Στην περιοχή αυτή, δίπλα στις εγκαταστάσεις που σχετίζονται με την αγροτική παραγωγή (Αμερικάνικη Γεωργική Σχολή, ΕΘΙΑΓΕ, Αγρόκτημα της Γεωπονικής Σχολής του ΑΠΘ, ΠΑΣΕΓΕΣ, ΚΕΓΕ) καταγράφεται μια έντονη συγκέντρωση υπηρεσιών του ιδιωτικού αλλά και του ευρύτερου δημόσιου τομέα. Στον τομέα των μεταφορών εντοπίζουμε την εγκατάσταση του οργανισμού ΕΓΝΑΤΙΑ Α.Ε. που διαχειρίζεται την κατασκευή του ομώνυμου οδικού άξονα, ενώ στο άμεσο μέλλον θα αναληφθεί και η λειτουργία του, γεγονός που θα δημιουργήσει σημαντικές ανάγκες για τεχνογνωσία στο σχετικό αντικείμενο. Παράλληλα, η συγκέντρωση μεγάλων εμπορικών κέντρων, ελληνικών και πολυεθνικών εταιρειών λιανεμπορίου (CONTINENT, GOETZEN, MAKRO, CARREFOUR, LIDL, ΜΑΡΙΝΟΠΟΥΛΟΣ, ΜΑΣΟΥΤΗΣ) δημιουργεί μια κρίσιμη μάζα επιχειρήσεων που παρά τον εντονότατο μεταξύ τους ανταγωνισμό, βιώνουν κοινά προβλήματα και συσσωρεύουν εμπειρία στον τομέα των logistics και των δικτύων πώλησης. Στον τομέα της μέσης εκπαίδευσης καταγράφονται πολλά ιδιωτικά εκπαιδευτήρια με πολλαπλές δραστηριότητες, ενώ στην ανώτατη εκπαίδευση εντοπίζονται η Εθνική Σχολή Δικαστών, Κέντρο Διεθνούς και Ευρωπαϊκού Οικονομικού Δικαίου, και τα τμήματα του ΑΠΘ που έχουν κινήσει διαδικασίες μετεγκατάστασης. Στον τομέα της υγείας υλοποιούνται μεγάλα επενδυτικά σχέδια, όπως το Διαβαλκανικό Ιατρικό Κέντρο (επένδυση ύψους 30 δις δρχ. – 445 κλινών σε έκταση 90 στρεμμάτων, η οποία σύντομα ολοκληρώνεται), ενώ παράλληλα προγραμματίζονται νέες επενδύσεις, όπως το αντίστοιχο πρόγραμμα της εταιρείας ΙΑΣΩ (κτίριο 400 κλινών σε έκταση 60 στρεμμάτων). Τέλος, στον τομέα του αθλητισμού υλοποιούνται μεγάλα έργα όπως η μετεγκατάσταση των ΤΕΦΑΑ και η ανέγερση αθλητικών κέντρων (ΠΑΟΚ, κλειστό Θέρμης).

Τα παραπάνω, περιγράφουν ένα περιβάλλον κατάλληλο τόσο για την έρευνα και την εκπαίδευση, όσο και για την υποδοχή μια σειράς υποδομών που θα αναδείξουν την Ανατολική Θεσσαλονίκη σε μείζονα πόλο δραστηριοτήτων έρευνας και τεχνολογικής ανάπτυξης.

Η δημιουργία του Τεχνολογικού Πάρκου Θεσσαλονίκης (ΤΠΘ) το 1992 αποτέλεσε μια σημαντική χωροθετική αφετηρία, καθώς ενίσχυσε σημαντικά την ερευνητική υποδομή στην περιοχή της Θέρμης και μετέβαλε την εικόνα της. Το ΤΠΘ περιλαμβάνει το Ερευνητικό Ινστιτούτο Τεχνικής Χημικών Διεργασιών (ΕΠΤΧΗΔ), το Κέντρο Μεταφοράς Τεχνολογίας, την Θερμοκοιτίδα επιχειρήσεων και το συνεδριακό κέντρο. Λειτουργεί ως νησίδα αναφοράς για το ευρύτερο τεχνολογικό σύστημα της πόλης. Μετεφέρει τεχνολογικές γνώσεις προς τις επιχειρήσεις και υποστηρίζει την εκκόλαψη νέων επιχειρήσεων έντασης τεχνολογίας. Αναμένεται η επέκτασή του και για το σκοπό αυτό αξιολογούνται σήμερα δύο εναλλακτικά σενάρια: (α) μια περιορισμένη επέκταση του Εκκολαπτηρίου κατά 5000 τ.μ. και (β) μια ευρύτερη επέκταση του Πάρκου με την αγορά έκτασης 100 περίπου στρεμμάτων από την Αμερικανική Γεωργική Σχολή.

Το Τεχνολογικό Πάρκο φιλοξενεί επίσης την Ελληνοαμερικανική Πρωτοβουλία για την Τεχνολογική Συνεργασία στα Βαλκάνια - (*ITCB - Initiative for the Technological Cooperation in the Balkans*), που δημιουργεί προοπτικές τόσο για την ανάδειξη της Θεσσαλονίκης ως κέντρο τεχνολογικής ανάπτυξης και εγκατάστασης επιχειρήσεων υψηλής τεχνολογίας. Η πρωτοβουλία θα υποστηρίξει ελληνοαμερικανικές επιχειρηματικές συνεργασίες με απώτερο στόχο τη μεταφορά τεχνολογίας και ιδιωτικής επιχειρηματικής τεχνογνωσίας, αλλά και την συνολικότερη αναβάθμιση των τεχνολογικών δυνατοτήτων της Βαλκανικής. Μέχρι στιγμής έχει υπογραφεί το μνημόνιο συνεργασίας και έχει ετοιμαστεί το Πρόγραμμα Δράσης που περιλαμβάνει την εκπόνηση τεχνοδιαγνώσεων και την κατάρτιση Οδηγού Τεχνολογικών Υπηρεσιών.

Η ίδρυση του Εθνικού Κέντρου Έρευνας και Τεχνολογικής Ανάπτυξης (ΕΚΕΤΑ) ήταν ένα περαιτέρω βήμα στην ενίσχυση του τεχνολογικού χαρακτήρα της περιοχής. Το ΕΚΕΤΑ περιλαμβάνει τέσσερα ινστιτούτα, το Ινστιτούτο Τεχνικής Χημικών Διεργασιών, και τρία νέα, το Ινστιτούτο Πληροφορικής και Τηλεματικής, το Ινστιτούτο Μεταφορών, και το Ινστιτούτο Αγροτεχνολογίας και Τροφίμων. Μια ενδεχόμενη επέκταση του, στο άμεσο μέλλον, θα μπορούσε να συμπεριλάβει 2-3 ακόμη Ινστιτούτα. Εντούτοις, η προοπτική αυτή μάλλον αναιρείται από τις νέες κατευθύνσεις του Επιχειρησιακού Προγράμματος Έρευνας και Τεχνολογίας.

Συμπληρωματικά, αλλά χωρίς ιδιαίτερες λειτουργικές διασυνδέσεις λειτουργεί το Ευρωπαϊκό Κέντρο Συνεχούς Εκπαίδευσης και Επιμόρφωσης (CEDEFOP), και αναμένεται η μετεγκατάσταση του Τεχνικού Μουσείου Θεσσαλονίκης από την βιομηχανική περιοχή της Σίνδου σε έκταση 49 στρεμμάτων που παραχωρήθηκε από τον δήμο Θέρμης. Η εγκατάσταση αυτή συνοδεύεται από ένα μεγάλο πρόγραμμα επέκτασής του σε νέους τομείς και δραστηριότητες (*PROJECT 2000*).

Καθοριστικό ρόλο στην συγκέντρωση των παραπάνω οργανισμών και δραστηριοτήτων είχε η πολιτική γης της Αμερικανικής Γεωργικής Σχολής, και η διάθεση εκτάσεων της Σχολής για την εγκατάσταση του Τεχνολογικού Πάρκου, του ΕΚΕΤΑ και του

CEDEFOP. Συνολικά, επιδίωξη της ΑΓΣ φαίνεται να είναι η δημιουργία ενός πόλου τεχνολογίας, με ιδιαίτερη έμφαση στις τεχνολογίες του αγροτικού τομέα, ενδεχόμενα μιας εξειδικευμένης Τεχνόπολης στην πρωτογενή τομέα και στη συναφή μεταποιητική δραστηριότητα και επιχειρηματικότητα.

Η ιδέα δημιουργίας της Αγρόπολης ξεκίνησε από το Γεωργικό και Βιοτεχνικό Ινστιτούτο Θεσσαλονίκης (Γ.Β.Ι.Τ.) και την επίμονη και συστηματική προσπάθεια του Δημήτρη Λύτσα. Ο σχεδιασμός της Αγρόπολης καλύπτει μια έκταση 700 στρεμμάτων και περιλαμβάνει την πολεοδομική οργάνωση, την κατασκευή υποδομών, και την ανάπτυξη μηχανισμών προσέλκυσης δραστηριοτήτων. Η συγκέντρωση αυτή θα δημιουργήσει ένα τεχνολογικό πόλο για την ανάπτυξη και τη διάδοση νέων τεχνολογιών στον αγροτικό τομέα και στη βιομηχανία τροφίμων. Ο σχεδιασμός περιλαμβάνει επίσης περιοχές πειραματικών καλλιεργειών και συνοδευτικές εγκαταστάσεις κατοικίας για την στέγαση φοιτητών και επισκεπτών, συνεδριακή υποδομή, εγκαταστάσεις αναψυχής και μεγάλους ελεύθερους χώρους. Οι τεχνολογικές υπηρεσίες που σχεδιάζονται για την Αγρόπολη αφορούν (1) στην εφαρμοσμένη έρευνα σε θέματα αγροτικής πληροφορικής, ελέγχου ποιότητας και πιστοποίησης αγροτικών προϊόντων και βιοτεχνολογίας, (2) στη βιομηχανική διασύνδεση και μεταφορά τεχνολογίας, (3) στην επαγγελματική κατάρτιση και επιμόρφωση, (4) στην επιχειρηματική ευφυΐα και τη χρηματοδότηση της καινοτομίας.

2. Το περιφερειακό τεχνολογικό πρόγραμμα Κ. Μακεδονίας RTP (1995-97), RIS+(1999-2000)

Παράλληλα, αλλά με ένα ευρύτερο πλαίσιο εποπτείας, ξεκίνησε το 1994 το περιφερειακό τεχνολογικό πρόγραμμα Κ. Μακεδονίας (RTP - Regional Technology Plan). Πρόκειται για ένα πιλοτικό πρόγραμμα στο πλαίσιο μιας νέας πολιτικής της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την ενίσχυση των λιγότερο αναπτυγμένων περιφερειών της Ευρώπης μέσω προγραμμάτων έρευνας και τεχνολογικής ανάπτυξης. Στόχος των RTP είναι η ενδυνάμωση της ενδογενούς τεχνολογικής ικανότητας των περιφερειών της Κοινότητας, η βελτίωση των ικανοτήτων των τοπικών και περιφερειακών φορέων να ασκούν πολιτική σε σχέση με τις πραγματικές ανάγκες των παραγωγικών τομέων και τις ικανότητες της τοπικής επιστημονικής και ερευνητικής κοινότητας, όπως και η εξασφάλιση μιας συμφωνίας μεταξύ δημόσιας διοίκησης, ιδιωτικού τομέα, πανεπιστημίων και ερευνητικών κέντρων ως προς το χαρακτήρα της τεχνολογικής ανάπτυξης μιας περιοχής.

Είναι γνωστό ότι οι περιφερειακές ανισότητες οφείλονται σε μεγάλο βαθμό στις διαφορές που οι περιφέρειες εμφανίζουν στους τομείς της παραγωγικότητας και της ανταγωνιστικότητας, οι οποίες εξαρτώνται από την ικανότητα των επιχειρήσεων να καινοτομούν στη διαδικασία της παραγωγής, να εισάγουν νέα προϊόντα στα πρώτα στάδια του κύκλου ζωής τους, να περιορίζουν το κόστος με καινοτομίες στα συστήματα διακίνησης, και να αυξάνουν την προσαρμοστικότητά τους στην αγορά. Η καινοτομία και η πνευματική ιδιοκτησία αναδεικνύονται μεταξύ των ισχυροτέρων παραγόντων της δημιουργίας ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος. Παρουσιάζεται σαφής στατιστική συσχέτιση ανάμεσα στην έρευνα και την τεχνολογική ανάπτυξη (E&TA), στην ικανότητα διαχείρισης, στην πνευματική ιδιοκτησία, στην καινοτομία και στην εμπορική

επέκταση των επιχειρήσεων, στην αύξηση της προστιθέμενης αξίας και στη δημιουργία θέσεων εργασίας. Στο πλαίσιο αυτό ο γενικός στόχος των RTP είναι διπλός. Αφενός, η διαμόρφωση περιφερειακών στρατηγικών καινοτομίας και η βελτίωση της ικανότητας των φορέων της περιοχής να σχεδιάζουν πολιτικές σε αντιστοιχία με τις πραγματικές ανάγκες των τομέων της παραγωγής και τις δυνάμεις της τοπικής ερευνητικής κοινότητας. Αφετέρου, η προσφορά ενός πλαισίου, που αφορά τόσο τις περιφέρειες όσο και την Ευρωπαϊκή Ένωση, για την βελτιστοποίηση των πολιτικών αποφάσεων που αφορούν τις επενδύσεις σε έργα E&TA.

Το RTP στην Κεντρική Μακεδονία αποσκοπεί:

- Στη διατύπωση ενός προγράμματος τεχνολογικής ανάπτυξης, που να στηρίζεται στην ουσιαστική συμφωνία των σημαντικότερων φορέων του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα της περιοχής. Το πρόγραμμα περιλαμβάνει έργα και δράσεις, τα οποία υλοποιούνται μέσω του Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης, Κοινοτικών προγραμμάτων και πρωτοβουλιών, δημοσίων επενδύσεων, καθώς και επενδύσεων του ιδιωτικού τομέα. Το πρόγραμμα αφορά κατά προτεραιότητα στην υποστήριξη του περιφερειακού συστήματος καινοτομίας, την χρηματοδότηση της καινοτομίας, την τεχνολογική συνεργασία, την επιμόρφωση στις νέες τεχνολογίες και στα ζητήματα της ποιότητας, τη μεταφορά και ενδογενή ανάπτυξη τεχνολογίας.
- Στη συμμετοχή των φορέων της Κεντρικής Μακεδονίας στο δίκτυο των περιφερειών της Κοινότητας που εκπονούν RTPs και συνεργάζονται σε θέματα τεχνολογικής ανάπτυξης και καινοτομίας.
- Στη δημιουργία ενός παρατηρητηρίου σε θέματα τεχνολογίας και καινοτομίας για την συνεχή καταγραφή και πληροφόρηση των επιχειρήσεων σε θέματα ζήτησης και προσφοράς τεχνολογιών, εκτιμήσης τάσεων σε κρίσιμες τεχνολογίες (βλ. www.urenio.org).

Η προετοιμασία του προγράμματος εξελίχθηκε σε τέσσερα στάδια. Κατά το πρώτο, αναλύθηκε το περιφερειακό παραγωγικό σύστημα καινοτομίας, μέσα από σειρά μελετών που επικεντρώθηκαν στην καταγραφή του παραγωγικού συστήματος και της ανταγωνιστικότητάς του, στην καταγραφή του επιπέδου ανάπτυξης χαρακτηριστικών τεχνολογιών, στην ανάλυση της περιφερειακής ζήτησης τεχνολογίας, στην ανάλυση της περιφερειακής προσφοράς τεχνολογίας, και στην ανάλυση της περιφερειακής μεταφοράς τεχνολογίας.

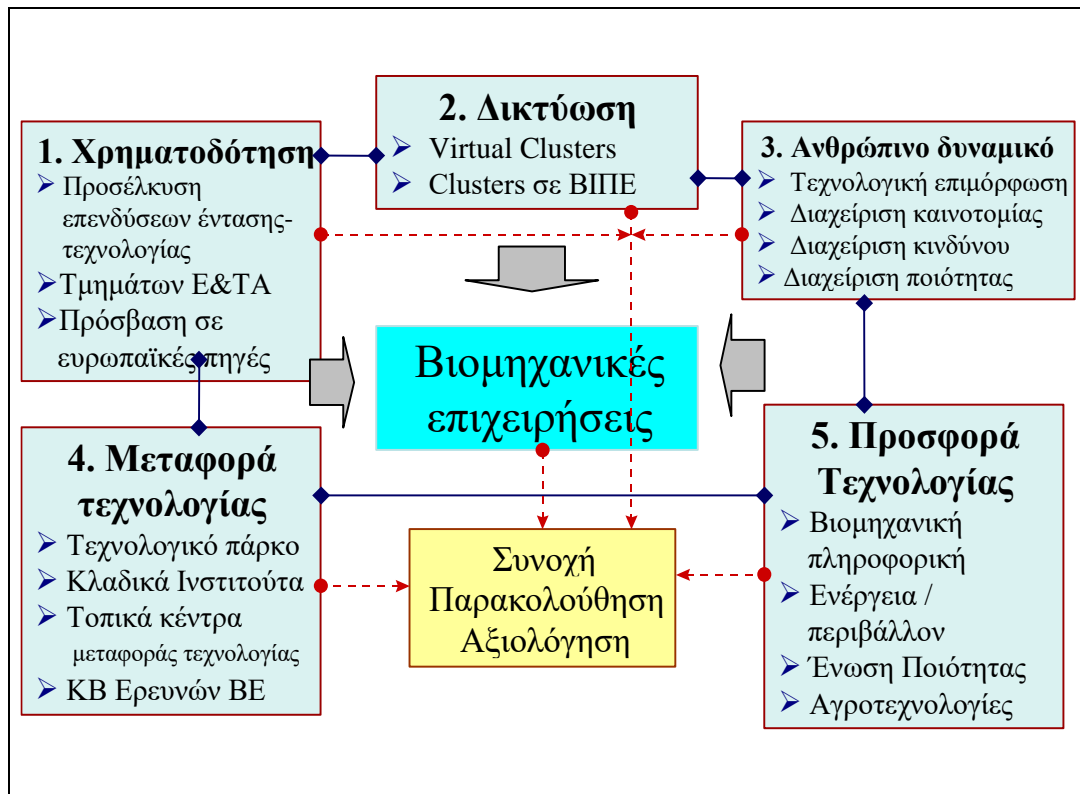
Κατά το δεύτερο στάδιο, επιχειρήθηκε η επεξεργασία μιάς στρατηγικής καινοτομίας ειδικά προσαρμοσμένης στις συνθήκες και ιδιαιτερότητες της Κεντρικής Μακεδονίας. Αναζητήθηκαν στρατηγικές κατευθύνσεις και προτεραιότητες τεχνολογικής ανάπτυξης της Περιφέρειας. Συνετιμήθηκαν τόσο οι στρατηγικές καινοτομίας που έχουν υιοθετηθεί σε άλλες περιφέρειες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όσο και τάσεις που χαρακτηρίζουν την βιομηχανία του βορειοελλαδικού χώρου.

Κατά το τρίτο στάδιο, εκπονήθηκε το Σχέδιο Δράσης που περιλαμβάνει την τελική διατύπωση της στρατηγικής του προγράμματος, την επιλογή διακριτών προτεραιοτήτων και 22 έργων που αντιστοιχούν στις παραπάνω προτεραιότητες.

Κατά το τέταρτο στάδιο, διερευνήθηκε το πλαίσιο εφαρμογής του RTP, οι δυνατότητες διασύνδεσης του με το Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης και τις Κοινοτικές Πρωτοβουλίες που θεωρήθηκαν ως κύριες πηγές άντλησης πόρων για την υλοποίηση των έργων του

προγράμματος. Παράλληλα προσδιορίστηκε η λειτουργία του Παρατηρητηρίου, ως συστήματος συνεχούς παρακολούθησης και αξιολόγησης των αποτελεσμάτων του προγράμματος και διάχυσης της πληροφορίας σχετικά με την καινοτομία και την ανάπτυξη στην Κ. Μακεδονία.

**Διάγραμμα 1. Περιφερειακό Τεχνολογικό Πρόγραμμα Κ. Μακεδονίας
6 Προτεραιότητες – 22 Δράσεις**

Η εφαρμογή του Προγράμματος άρχισε στην περίοδο 1997-99. Και αυτό έχει ιδιαίτερη σημασία καθώς τα περισσότερα έργα προγραμματισμού στην Ελλάδα μετά τη φάση της προετοιμασίας δεν έχουν καμιά συνέχεια. Ορισμένα έργα προωθήθηκαν και υλοποιούνται μέσα από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Έρευνας και Τεχνολογίας, το ΠΕΠ Κεντρικής Μακεδονίας και πόρους της ΕΕ. Σ'αυτά συμπεριλαμβάνονται:

- Το έργο της Βιομηχανικής Πληροφορικής (προϋπολογισμού 1,6 δις δρχ) και το Πρόγραμμα Τεχνοδιαγνώσεων (προϋπολογισμού 200 εκ. Δρχ) που χρηματοδοτήθηκαν από το ΠΕΠ.
- Το έργο Διάδοσης Τεχνολογιών Ανάπτυξης Καινοτομίας (προϋπολογισμού 1,2 δις δρχ) που χρηματοδοτήθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή.
- Το έργο για τη δημιουργία Τμήματος Μεταφοράς Τεχνολογίας στο Τεχνολογικό Πάρκο Θεσσαλονίκης, που χρηματοδοτήθηκε από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Έρευνας και Τεχνολογίας και το ΠΕΠ..
- Το Κέντρο Διάδοσης Αποτελεσμάτων Έρευνας ΑΠΘ (προϋπολογισμού 3,5 δις) το οποίο βρίσκεται στη φάση προετοιμασίας και έκδοσης της άδειας οικοδόμησης .

Χρηματοδοτήθηκε επίσης από το ΠΕΠ η επιμόρφωση σε νέες τεχνολογίες και στη διαχείριση της καινοτομίας, καθώς και η υποδομή για το Παρατηρητήριο Καινοτομίας και Ανάπτυξης.

Παράλληλα, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ενέκρινε την συνέχεια του Περιφερειακού Τεχνολογικού Προγράμματος με την μορφή της συχρηματοδότησης μιας σειράς πιλοτικών δράσεων, μέσω του έργου RIS+ Κ. Μακεδονίας (1999-2000). Το πρόγραμμα αυτό επικεντρώνεται στην περαιτέρω επεξεργασία και πιλοτική εφαρμογή έργων που συνθέτουν την στρατηγική τεχνολογικής ανάπτυξης και ενίσχυσης της καινοτομίας στην Κεντρική Μακεδονία. Οι στόχοι του περιλαμβάνουν (1) την προετοιμασία έργων που εντάχθηκαν στο σχέδιο δράσης του RTP για χρηματοδότηση και υλοποίηση από μελλοντικές δράσεις των διαρθρωτικών ταμείων και του Γ' ΚΠΣ, (2) τον πειραματισμό με πιλοτικά έργα και με έργα επίδειξης ώστε να τεκμηριωθούν οι δυνατότητες και δυσκολίες εφαρμογής, (3) τη διερεύνηση νέων έργων για τον εμπλουτισμό του Σχεδίου Δράσης του RTP, καθώς και (4) την ανταλλαγή εμπειρίας με άλλες περιφέρειες RIS / RIFTS / RTP για τη μεταφορά «καλών πρακτικών» και την διαπεριφερειακή τεχνολογική συνεργασία. Τα πιλοτικά έργα που χρηματοδοτούνται στην περίοδο 1999 - 2000, αφορούν στην:

1. Χρηματοδότηση των επιχειρήσεων για έρευνα και τεχνολογία από το 5^ο Πρόγραμμα Πλαίσιο E&T της Κοινότητας.
2. Προσέλκυση ξένων επενδύσεων έντασης τεχνολογίας στην Κεντρική Μακεδονία.
3. Τεχνολογική συνεργασία στο cluster του κρασιού.
4. Τεχνολογική συνεργασία και αναβάθμιση υποδομών σε βιομηχανικές περιοχές.
5. Διαχείριση επενδυτικού κινδύνου στην ΝΑ Ευρώπη.
6. Ένωση για την Ποιότητα στην Κ. Μακεδονία
7. Προώθηση αγροτεχνολογιών και τεχνολογιών τροφίμων στη μεταποίηση και στον αγροτικό τομέα.
8. Δημιουργία υποδομής ερευνητικών ιδρυμάτων και κοινοπραξιών του ΑΠΘ.
9. Επέκταση του Παρατηρητηρίου Καινοτομίας και Ανάπτυξης Κ. Μακεδονίας.
10. Ανανέωση και εμπλουτισμός Σχεδίου Δράσης RTP.

Με τις δράσεις που ξεκίνησαν από το Περιφερειακό Τεχνολογικό Πρόγραμμα, τα έργα που υλοποιούνται μέσω του 2^{ου} ΚΠΣ, τις πιλοτικές δράσεις του RIS+, και τα αναμενόμενα έργα από το 3^ο ΚΠΣ στο πλαίσιο των προγραμμάτων για την καινοτομία, δημιουργείται ένα πεδίο προγραμματισμού και τεχνολογικής ανάπτυξης σημαντικών διαστάσεων, με κέντρο τη Θεσσαλονίκη, που είναι πρωτόγνωρο για την ελληνική πραγματικότητα.

3. Παράλληλες δράσεις τεχνολογικής ανάπτυξης

Η δημιουργία του τεχνολογικού πόλου της Θέρμης ήταν μια προσπάθεια του ΙΓΕ και της ΓΓΕΤ. Αντίστοιχα, το RTP και η συνέχεια του υποστηρίχθηκαν από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, το ΥΜΑΘ, και την Περιφέρεια Κ. Μακεδονίας. Αυτές όμως δεν ήταν και οι μοναδικές προσπάθειες αναβάθμισης της τεχνολογικής υποδομής στην πόλη. Δύο δράσεις που πρέπει να μνημονευθούν είναι αφενός η ενίσχυση των clusters από το Υπουργείο Ανάπτυξης, στο πλαίσιο του προγράμματος «Το Μέλλον της Ελληνικής Βιομηχανίας» (1994 - 99), και

αφετέρου η αναβάθμιση του πανεπιστημιακού campus, η ψηφιακή βιβλιοθήκη, και οι νέοι θεσμοί των Γραφείων Διαμεσολάβησης και Διασύνδεσης, που χρηματοδοτήθηκαν γενναϊόδωρα από τη ΓΓΕΤ και το Υπουργείο Παιδείας.

Το πρόγραμμα για τα clusters μεταφέρει και μετασχηματίζει σε πολιτική τη θεωρία της ευέλικτης εξειδίκευσης: μικρές επιχειρήσεις με αξιόλογη τεχνολογική ικανότητα εντάσσονται σε μεταβλητά δίκτυα παραγωγών-προμηθευτών και διευρύνουν την παραγωγική και εξαγωγική δραστηριότητά τους. Εντούτοις, η πολιτική αυτή έχει συναντήσει σημαντικά εμπόδια, που είχαν επισημανθεί στη σχετική βιβλιογραφία, και πηγάζουν από την αδυναμία δημιουργίας των διεκπεραιούμενων σχέσεων συνεργασίας και εμπιστοσύνης ανάμεσα σε μεγάλο αριθμό επιχειρήσεων σε μικρό χρονικό διάστημα.

Αντίθετα, η νέα πληροφορική υποδομή του ΑΠΘ και η virtual βιβλιοθήκη που προσφέρεται στους ερευνητές είναι μια πολύ αξιόλογη υπηρεσία, και για πρώτη φορά ένα πανεπιστήμιο στην περιφέρεια της Ευρώπης αποκτά ισότιμη πρόσβαση στην επιστημονική γνώση με τα μεγαλύτερα πανεπιστήμια της Ευρώπης.

4. Στρατηγική τεχνολογικής ανάπτυξης: βασικές κατευθύνσεις

Η δεκαετία που μεσολάβησε, από την ίδρυση του Τεχνολογικού Πάρκου Θεσσαλονίκης μέχρι σήμερα, προσκόμισε σημαντική εμπειρία σε όσους ασχολήθηκαν με τον προγραμματισμό της τεχνολογικής ανάπτυξης στην Θεσσαλονίκη και στην Κεντρική Μακεδονία ευρύτερα. Σήμερα υπάρχει αξιόλογη γνώση και εμπειρία προγραμματισμού σε θέματα που αφορούν:

- στην διάδοση και εφαρμογή τεχνολογιών πληροφορικής / αυτοματισμού στις επιχειρήσεις
- στην συγκρότηση και την λειτουργία ερευνητικών ινστιτούτων
- στην εγκατάσταση και λειτουργία ψηφιακών δικτύων και υπηρεσιών
- στην συγκρότηση και την λειτουργία θεσμών και υποδομών μεταφοράς τεχνολογίας.

Άμεσα αναμένεται να βελτιωθεί το επίπεδο των γνώσεων και ικανότητα της περιοχής

- στην προσέλκυση επενδύσεων έντασης τεχνολογίας και στην βέλτιστη της αποτελεσματικότητας των κινήτρων περιφερειακής ανάπτυξης για το σκοπό αυτό
- στο μετασχηματισμό των ΒΠΠΕ σε clusters τεχνολογικής συνεργασίας
- στη δημιουργία clusters στο τομέα της έρευνας και των ερευνητικών εργαστηρίων
- στη διάδοση τεχνολογιών στον αγροτικό χώρο
- στη ανάπτυξη συστημάτων μέτρησης της τεχνολογικής καινοτομίας σε περιφερειακό επίπεδο.

Αν δούμε το θέμα από την οπτική των κατευθυντήριων ιδεών που χαρακτηρίζουν τον προγραμματισμό της τεχνολογικής ανάπτυξης της Θεσσαλονίκης, θα διαπιστώσουμε δύο παράλληλες τάσεις

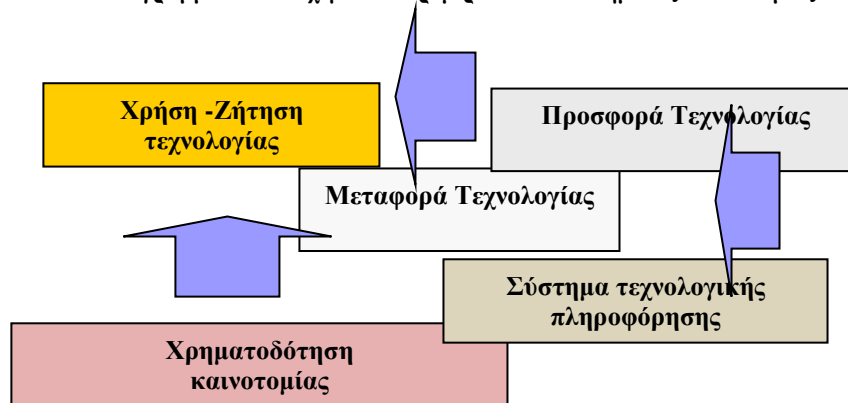
Σε ένα πρώτο επίπεδο, οι προσπάθειες που γίνονται αφορούν στην δημιουργία **νησίδων** τεχνολογικής καινοτομίας. Πρόκειται για

- νησίδες έρευνας: νέα ινστιτούτα πληροφορικής, βιοτεχνολογίας, κ.α. Εθνικό Κέντρο Έρευνας και Τεχνολογικής Ανάπτυξης
- νησίδες μεταφοράς τεχνολογίας: επέκταση Τεχνολογικού Πάρκου, Αγρόπολις, Κέντρο Διάδοσης Έρευνας ΑΠΘ, Κλαδικά Ινστιτούτα, Τεχνικό Μουσείο
- νησίδες (clusters) βιομηχανιών ευελιξίας και έντασης-τεχνολογίας
- νησίδες καινοτομίας στην υπάρχουσα βιομηχανία, με τα έργα ‘Βιομηχανικής πληροφορικής’, ‘Τεχνοδιαγνώσεων’, ‘Τηλεματικής’, ‘Διάδοσης τεχνολογιών ανάπτυξης καινοτομίας’, κ.α.

Οι δράσεις αυτές προωθούνται αποκεντρωμένα, από φορείς της πόλης, χωρίς ιδιαίτερο συντονισμό και επικοινωνία μεταξύ τους.

Σε ένα δεύτερο επίπεδο, οι προσπάθειες αφορούν στην συνοχή του περιφερειακού συστήματος καινοτομίας και στη δημιουργία ενός περιφερειακού συστήματος γνώσης και καινοτομίας. Το σύστημα αυτό στηρίζεται σε θεσμούς και οργανισμούς, σε ανθρώπινα δίκτυα επικοινωνίας και συνεργασίας, και πάνω απ’ όλα στην δημιουργία συμπληρωματικότητας και συνέργειας μεταξύ των φορέων ανάπτυξης, μεταφοράς, και χρήσης της τεχνολογίας.

Διάγραμμα 2. Συνοχή του Περιφερειακού Συστήματος Καινοτομίας

Οι δράσεις συνοχής προωθούνται κυρίως μέσα από το Περιφερειακό Πρόγραμμα Τεχνολογίας, τους διαύλους επικοινωνίας που εγκαθιστά, τους νέους θεσμούς, τη συνεργασία των φορέων της πόλης στο σχεδιασμό και στην υλοποίηση των έργων.

Εντούτοις, αν εξετάσουμε τις παραπάνω κατευθύνσεις (δημιουργία νησίδων και συνοχή σε ένα τοπικό σύστημα γνώσης) από μια χωρική οπτική, θα διαπιστώσουμε την απουσία ενός συστήματος γεωγραφικής κατανομής, συνεργασίας, και υποστήριξης μέσω δικτύων. Υπάρχει μονομερής συγκέντρωση της έρευνας στην Ανατολική Θεσσαλονίκη με πολύ μικρή διασύνδεση με τον παραδοσιακό παραγωγικό ιστό της πόλης. Αυτή η χωρική διάταξη πρέπει να επαναεξετασθεί.

Η ανάλυση της χωρικής συγκέντρωσης των υλοποιούμενων επενδύσεων, δράσεων και προγραμμάτων που παρουσιάστηκαν προηγούμενα οδηγεί σε τρεις διαπιστώσεις. Πρέπει να επισημανθεί, καταρχήν, η απουσία της χωρικής διάστασης κατά τον σχεδιασμό των δράσεων τεχνολογικής ανάπτυξης. Τα περισσότερα έργα συγκεντρώνονται σε μια μικρή περιοχή, αγνοώντας τις δυνατότητες που προσφέρουν τόσο η περιφέρεια της πόλης όσο και οι υπόλοιποι νομοί της Κ. Μακεδονίας. Με τον

ίδιο τρόπο αγνοούνται ή/και ιεραρχούνται ως δευτερεύουσες οι ανάγκες για χώρους υποδοχής δραστηριοτήτων έντασης τεχνολογίας. Η περιορισμένη προσφορά χώρων για την εγκατάσταση ινστιτούτων και επιχειρήσεων έρευνας και τεχνολογίας, που επιλέγουν χώρους με ειδικές λειτουργικές και αισθητικές προδιαγραφές, λειτουργεί ανασταλτικά στην οργάνωση και ανάπτυξη δραστηριοτήτων έντασης τεχνολογίας.

Η δεύτερη διαπίστωση σχετίζεται με την υπερσυγκέντρωση δραστηριοτήτων τεχνολογικής ανάπτυξης σε μια μικρή σχετικά περιοχή της ανατολικής Θεσσαλονίκης, στα όρια της πόλης με τη Θέρμη. Προαναφέραμε τους λόγους, αλλά και τις σύγχρονες τάσεις αυθόρμητης εγκατάστασης δραστηριοτήτων της έρευνας και του τριτογενούς τομέα αντίστοιχα, που εν μέρει ερμηνεύουν την σημερινή εικόνα στην περιοχή. Το ενδιαφέρον πρέπει να εστιασθεί στις μεθόδους προγραμματισμού και στην τεκμηρίωση που ο δημόσιος τομέας επικαλείται για την επιλογή θέσεων με πολύ υψηλή αξία γης, και κατά συνέπεια με πολύ περιορισμένη δυνατότητα εξασφάλισης γης για υποδομές και εγκαταστάσεις. Εδώ, η λογική στάση είναι σχεδόν αυτονόητη: αποκέντρωση και επέκταση σε περιοχές χαμηλότερης αξίας γης στα όρια της πόλης ή σε γειτονικούς νομούς.

Η τρίτη διαπίστωση σχετίζεται με την αύξηση των δραστηριοτήτων και υποδομών τεχνολογικής ανάπτυξης. Η αύξηση αυτή αναμένεται να προέλθει αφενός από τη στροφή της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και τη συμμετοχή της στη δημιουργία υποδομών και χώρων εγκατάστασης δραστηριοτήτων έντασης τεχνολογίας. Αφετέρου, από την εσωτερική δυναμική της νέας οικονομίας της γνώσης και τεχνολογίας, που επεκτείνεται με πολύ γρήγορους ρυθμούς. Και από εδώ προκύπτει επίσης η απαίτηση για αποκέντρωση και σχεδιασμό της γεωγραφίας της τεχνολογικής ανάπτυξης σε μια ευρύτερη κλίμακα, που να ξεπερνάει τα όρια της Θεσσαλονίκης, εντός πάντοτε της περιοχής των ημερήσιων μετακινήσεων.

Ανεξάρτητα από τη γεωγραφική διάσταση, ο προγραμματισμός της τεχνολογικής ανάπτυξης στην Θεσσαλονίκη και στην Κεντρική Μακεδονία θα πρέπει να θέσει δύο προτεραιότητες για το άμεσο μέλλον:

Πρώτο, την **ποσοτική και ποιοτική επέκταση** των δράσεων τεχνολογικής ανάπτυξης, τόσο του δημόσιου όσο και του ιδιωτικού τομέα. Αυτό συνεπάγεται την αύξηση των διατιθέμενων κονδυλίων και ιδιαίτερα αυτών που θα συγκροτήσουν το ΠΕΠ Κεντρικής Μακεδονίας. Εκτιμάται ότι το 15-20% του ΠΕΠ θα πρέπει να διατεθεί για δράσεις ενίσχυσης της τεχνολογικής ικανότητας της Περιφέρειας, αν θέλουμε να παρακολουθήσουμε τις τάσεις που διαμορφώνονται στις πιο αναπτυγμένες περιφέρειες της Ευρώπης. Παράλληλα πρέπει να επιδιωχθεί η αύξηση και η διαφοροποίηση των φορέων που εμπλέκονται στον σχεδιασμό και στην υλοποίηση των έργων. Σε ένα μεσοπρόθεσμο προγραμματισμό, η εμπλοκή των ΟΤΑ και της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης είναι αναγκαία ώστε να λάβουν οι δράσεις τεχνολογικής ανάπτυξης μεγαλύτερο εύρος. Η αύξηση της συμμετοχής του ιδιωτικού τομέα, αποτελεί επίσης κρίσιμη παράμετρο, καθώς η μέχρι σήμερα συμμετοχή του είναι πολύ περιορισμένη και κάτω από τα αποδεκτά όρια.

Δεύτερο, την σύσταση ενός **προγράμματος χωρικής οργάνωσης σε αστικό και περιφερειακό επίπεδο**. Πρόκειται για ένα πρόγραμμα που θα επιτρέψει την βέλτιστη υποδοχή μεγάλου αριθμού νησίδων καινοτομίας σε διασύνδεση με ψηφιακά δίκτυα και on-line υπηρεσίες και υποδομές. Με το συγκεκριμένο πρόγραμμα θα επιχειρηθεί η

συνάρθρωση του φυσικού με τον ψηφιακό χώρο, σε όφελος τόσο του παραγωγικού συστήματος της περιφέρειας, όσο και του οικιστικού συστήματος της.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Kelessidis V., Vasalos I., Komninou N. (1999), 'Planning for Science & Technology Parks in Southern Europe: Experiences from Spain, Italy and Greece', IASP World Congress, Constantinople.

Κομνηνός Ν. (1993) *Τεχνοπόλεις και Στρατηγικές Ανάπτυξης στην Ευρώπη*, Αθήνα, Gutenberg, 1993, σελ. 281.

Κομνηνός Ν. (1997) *Η Καινοτόμος Περιφέρεια: Το περιφερειακό τεχνολογικό πρόγραμμα Κ. Μακεδονίας*, Αθήνα, Gutenberg, 1998, σελ. 205.

Κομνηνός Ν. (1992) "Ευελιξία, ΜΜΕ και τοπική ανάπτυξη στην Ελλάδα" *Τόπος - Επιθεώρηση Αστικών και Περιφερειακών Μελετών*, Νο 4, σελ. 171-174.

Κομνηνός Ν., Μπακούρος Ι. (1998) *Αγρόπολις Αμερικανικής Γεωργικής Σχολής*, 2η ενδιάμεση έκθεση, Ιούνιος 1998, σελ 147.

Λυμπεράκη Α. (1991) *Ενέλικτη Εξειδίκευση*: Αθήνα, Gutenberg, σελ. 303.